

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ГАЛУЗІ

Як засвідчує світовий і вітчизняний досвід, наявність факторних переваг ще не є достатньою умовою для економічного зростання країни та підвищення якості життя суспільства. Вагому роль відіграє грамотна державна політика на макро- і мікрорівнях, яка б стимулювала ефективніше використання сировинних ресурсів, знижувала тиск на природний капітал і розширювала простір для впровадження новітніх підприємницьких ідей у різних сферах життєдіяльності суспільства. Україна посідає восьме місце в Європі за загальною площею земель лісогосподарського призначення та лісів на інших категоріях земель (10,8 млн. га) та загальним запасом деревини в лісах (1,8 млрд. м³) [1]. Особливе значення в цьому контексті мають такі стратегічні рішення держави і менеджменту у сфері розвитку деревообробної промисловості та суб'єктів господарювання, які покращували б умови для життєдіяльності, імідж країни та її конкурентні позиції на зовнішніх і внутрішніх ринках, адже фінансово-економічні та соціальні наслідки подібних рішень можуть мати довготривалий характер позитивного чи негативного змісту.

Законом України від 09 квітня 2015 р., № 325-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді», внесено низку змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» [2]. Документ передбачає, що тимчасово (на 10 років) забороняється вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту необроблених лісоматеріалів. Проте втрачений державою час (аж 24 роки розбудови незалежної держави) щодо розроблення дієвого механізму управління деревообробною промисловістю та її експортним потенціалом, розрив у цілях та в ресурсному забезпеченні деревообробних підприємств, використання застарілих форм аукціонних торгів необробленою деревиною, непідготовленість вітчизняних виробників до конкурентних умов європейських ринків та інші проблеми стали предметом сучасних науково-прикладних досліджень.

Аналітичне дослідження Федерації роботодавців України показало, що від часу введення в Україні заборони на експорт необробленої деревини ще не минуло й року. Проте, понад 15% підприємств, які займалися первинною деревообробкою, за цей час перейшли у глибинну переробку, інвестувавши у це власні кошти та, відповідно, створивши ще більшу додану вартість. Крім того,

деревообробна промисловість продемонструвала приріст 15%, а меблева 12%. На фоні падіння загального товарного експорту, почав стрімко зростати й експорт оброблених лісоматеріалів (на 12%), що поповнило торговельний баланс країни на 22 млн. дол. США лише за півроку дії мораторію. Середня додана вартість, що створюється під час переробки 1 куб. м деревини – \$50-60 [3]. Таким чином, додана вартість, створена в результаті переробки деревини, що раніше експортувалася, складатиме приблизно 500 млн. дол. США. Разом з тим Україна суттєво програє в умовах залучення інвестицій сусіднім країнам, де деревопереробники отримують системну державну підтримку. Тому, зрозуміло, що однієї заборони на вивіз лісу-кругляка мало. Має бути ще й максимальне державне сприяння розвитку деревообробної галузі для того, щоб деревину було вигідніше переробляти в країні ніж вивозити за кордон.

Серед факторів зовнішнього середовища, які експерти визначають як ті, що мають найбільший вплив на здійснення експортної діяльності підприємствами деревообробної галузі, можна визначити наступні: наявність достатньої кількості ресурсів, забезпеченість природними ресурсами, якість ресурсів, рівень цін на ресурси, що вказує на важливість ресурсної складової. Не менш важливими є рівень якості продукції, рівень продуктивності праці, кваліфікація персоналу та технічна складова, як рівень технологічного забезпечення, автоматизація виробництва, технологічний та технічний рівень, організаційно-технічний рівень конкурентів, конкурентоспроможність товарів конкурентів, відповідність міжнародним нормам та стандартам.

Основними проблемами, які негативно впливають на результати діяльності деревообробних підприємств, а як наслідок і експортний потенціал, досі залишаються: проблеми сировинного забезпечення, а саме його нестабільність та непрозорість; старіння основних фондів, рівень зношеності яких постійно зростає; незадовільний стан банківської кредитної політики, що не спрямована на розвиток підприємств, оскільки кредитні ставки залишаються надто високими і непривабливими для підприємств; наслідки фінансової кризи та як результат – падіння обсягів в секторі житлового будівництва, який є основним споживачем продукції деревообробки.

Ситуація в деревообробній промисловості в Україні є доволі складною. У процесі розвитку деревообробної промисловості в різний час виникали різні проблеми. На сьогоднішній день основною проблемою, що стримує розвиток галузі, є проблема із сировинним забезпеченням підприємств, нестабільність сировинного забезпечення деревообробних підприємств і його непрозорість. Досі зберігається монополія держлісгоспів на лісові ресурси, що не дозволяє ефективно реалізувати ринковий механізм проведення аукціонів на придбання деревини. Використовуючи монопольне становище на ринку деревини, лісгосподарські підприємства диктують умови сировинного забезпечення деревообробних підприємств, в тому числі і формування цінової політики. В Україні відсутній механізм забезпечення деревообробних підприємств сировиною на довготерміновій основі, що, безумовно, знижує ефективність їх діяльності, тим самим гальмує розвиток галузі, перешкоджаючи залученню інвестицій та впровадженню інновацій [4].

Крім цього, при дефіциті необробленої деревини на внутрішньому ринку, продовжується практика збільшення її експортних поставок, а також поставок на експорт лісоматеріалів низького ступеню обробки. В країні існує практика нелегальної вирубки лісів, а також зростання обсягів її контрабанди за кордон. Сфера ж легального експорту деревини, в свою чергу, дуже слабо керована державою.

У межах економічної співпраці України та Європейського Союзу, ЄС вимагає зняття мораторію на експорт необробленої деревини. Українські виробники наголошують на тому, що зняття обмежень на експорт призведе до дефіциту лісосировини та зупинки понад 90% підприємств, які виробляють фанеру, шпон, фланель, меблі та паркет [5].

Задля розвитку експортної діяльності підприємств деревообробної галузі уряду варто розглядати не питання «залишити чи скасувати мораторій», а перейти до формування державної політики у галузі лісокористування. Основними пунктами є: збереження мораторію, або запровадження експортного мита, або запровадження внутрішнього податку на вирубку лісу для експорту; зупинка контрабанди лісу, обсяг якої сьогодні становить понад 1 млрд. доларів; прийняття закону про внутрішній ринок деревини; стимулювання розвитку вітчизняної деревообробки, через здешевлення деревообробного обладнання для українських і закордонних інвесторів; проведення комплексної реформи лісогосподарського комплексу і передбачення ресурсів для відновлення лісів.

Список використаних джерел

1. Купчак П.М. Перспективи розвитку деревообробної промисловості в Україні / П.М. Купчак. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3556>
2. Пояснювальна записка до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://minagro.gov.ua/regulatory?nid=19393&add=en>.
3. Реакція бізнесу на скасування в Україні мораторію на експорт лісу-кругляка [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://fru.org.ua/ua/events/business-events/reaktsiia-biznesu-na-skasuvannia-v-ukraini-moratorii-na-eksport-lisu-kruhliaka-zaprosuiemo-zmi-na-pres-konferentsiiu>.
4. Андришин В. П. Розвиток експортної діяльності деревообробних підприємств : дис. канд. ек. наук : 08.00.04 / Андришин Володимир Павлович – Ужгород, 2016. – 188 с.
5. Підприємства деревообробної галузі закликають парламент та президента не скасовувати мораторій на експорт деревини [Електронний ресурс] // Федерація роботодавців України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://fru.org.ua/ua/events/business-events/pidpriemstva-derevoobrobnoi-haluzi-zaklykaiut-parlament-ta-prezydenta-ne-skasovuvat-moratorii-na-eksport-derevyny>.